

Det nya intresset för arbetsmarknadsteorin

I en artikel i Ekonomisk Debatt "Arbetsmarknadsteorins nya kläder" [Farm 1976] har Ante Farm gjort ett försök att "nyansera den syn på denna sk nya arbetsmarknadsteori som i ett par år fått stå oemotsagd i Ekonomisk Debatt". Ante Farms formulering skulle antingen kunna tolkas så att han menar att de olika artiklar som behandlat den "nya" arbetsmarknadsteorin ej givit en korrekt framställning av denna (att de inte givit en heltäckande bild är självklart) eller så att han menar att de givit en korrekt men ej tillräckligt kritisk framställning av den nya arbetsmarknadsteorin. Av innehållet i artikeln och än mer av den något längre versionen av artikeln som ingår i en granskningspromemoria från Riksdagens revisorer [Farm 1975 s 21—28] framgår det klart att det är den senare tolkningen som är riktig. Det framgår också av att Ante Farm instämmer i och understryker den kritik som framförts i Ekonomisk Debatt mot den nya arbetsmarknadsteorin. Det gäller kritiken av Phelps sammanblandning av beteende under arbetslöshet och orsaker till arbetslöshet och kritiken av hans begrepp "spekulativ arbetslöshet" [Wadensjö 1973]. Vi kommer därför att utgå ifrån att det är den "nya" arbetsmarknadsteorin och inte de återopade artikelförfattarnas framställning av denna som Farm kritiserar i sin artikel.

En ny teori?

En huvudpunkt i kritiken är att teorin inte är ny — Farm hänvisar till R. Meidners avhandling, *Svensk arbetsmarknad vid full sysselsättning*, från 1954 och S.

Skoghs lärobok, *Arbetets marknad*, från 1963. Han hade kunnat gå längre tillbaka än så. Grundidéerna i den "nya arbetsmarknadsteorin" var i hög grad aktuella i arbetslöshetsförsäkringsdebatten i början av 1900-talet vilket klart framgår av P. G. Edebalks avhandling *Arbetslöshetsförsäkringsdebatten. En studie i svensk socialpolitik 1892—1934* [Edebalk 1975].

De idéer som ligger till grund för den "nya arbetsmarknadsteorin" återfinns också i arbeten av Beveridge, Pigou och Keynes från de fyra första decennierna av 1900-talet. De som under senare år, främst i USA, utvecklat den "nya" arbetsmarknadsteorin, har gjort detta med hänvisning till dessa tidigare arbeten. Istället för att tala om den nya arbetsmarknadsteorin bör man istället tala om det nya intresset för arbetsmarknadsteorin från ekonomernas sida [Wadensjö 1974]. Men samtidigt måste det klart understrykas att det under senare år skett en utveckling med utgångspunkt från de grundläggande utgångspunkterna i den "nya" arbetsmarknadsteorin. Utredaren har tyvärr missat anknytningen till tidigare arbeten, genom att begränsa läsningen till korta artiklar och kommentarer i Ekonomisk Debatt. Att utredaren inte läst standardverken på området framgår av följande citat: "... verkar också som om Phelps begränsar sin indelning till personer som 'frivilligt' blivit arbetslösa" [Farm 1976 s 223]. Phelps gör inte denna begränsning. Det är något ovanligt att läsa en kritik av en teori där författaren inte ens studerat standardverken på området.

Hade Farm inte begränsat sin läsning till några korta artiklar på svenska hade han funnit att t ex Reder [1969, s 1] framhållit att det fanns en begynnande litteratur kring friktionsarbetslöshetens bestämningsfaktorer, vilken dränktes av konjunkturarbetslöshetsfenomenet och den keynesianska revolutionen:

"The problem with which these writers were concerned was determining the percentage of the labour force that would be unemployed at a given level of aggregate demand as a result of frictions, seasonal fluctuations in output, and so on, rather than explaining how the unemployment percentage was related to the level of demand. The emphasis of this literature was strongly empirical, even quantitative and it was policyoriented. It was relatively innocent of theoretical elaboration . . ."

Stiglers och Alchians bidrag och den på dessa baserade utvecklingen av "sökteorin" för arbetslöshet kan bland annat ses som ett försök att närmare utforma *den teoretiska ram* som dessa pre-keynesianska ekonomer saknade. Sedan kan det självklart finnas invändningar att göra mot de ekonomisk-politiska rekommendationer som vissa av de amerikanska ekonomerna gett mot bakgrund av sökteorin.

Tillämpbarheten av den "nya" arbetsmarknadsteorin

Vi är således inte helt utan sällskap när vi bedömt det vara en intressant frågeställning att närmare, teoretiskt och empiriskt, analysera "jämviktsarbetslöshetens" bestämningsfaktorer och varför den t ex skiljer sig åt mellan olika demografiska grupper i arbetskraften. "Jämviktsarbetslösheten" kan sägas motsvara friktions- och strukturarbetslösheten i den "traditionella" teorin och kan självklart vara olika i olika tidsperioder. Den "nya" arbetsmarknadsteorin erbjuder en lämplig teoretisk utgångspunkt för sådana studier. Det finns i den en omfattande diskussion av vad som bestämmer "jämviktsarbetslöshetens" storlek. Det man tagit fasta på är de faktorer som bestämmer antalet som blir arbetslösa och, framförallt, de faktorer som bestämmer den tid olika personer förblir arbetslösa. Man har där behandlat sökbeteende och aspirationsnivåer, men också institutionella faktorer som utformningen av arbetsmarknadspolitik, arbetslöshetsförsäkringssystem och minimilönelagstiftning. Det som inte finns kvar av den "traditionella" arbetslöshetsteorin i den "nya"

arbetslöshetsteorin är främst åtskillnaden mellan strukturarbetslöshet och friktionsarbetslöshet. Det betyder inte att t ex Phelps avstår från att studera de strukturella faktorernas effekter på jämviktsarbetslösheten.

Farms inställning till den "nya" arbetsmarknadsteorin är enligt vår uppfattning många gånger onyanserat negativ. Ett exempel:

"Det finns andra institutionella förhållanden än informationssystem som har betydelse för riskerna att bli och förbli arbetslös. När emellertid anhängare av den nya arbetsmarknadsteorin någon gång diskuterar sådana förhållanden, tenderar de att framkasta hypoteser utan något som helst empiriskt stöd och utan något som helst försök att göra diskussionen 'nyanserad'. Ett exempel är föreställningen att förbättrade arbetslöshetsunderstöd är en viktig förklaring till ökad arbetslöshet" [Persson 1973].

Förbättrade arbetslöshetsunderstöd framhölls förvisso *inte* av Persson som en "viktig" förklaring till ökad arbetslöshet. Istället användes det som en illustration av den typ av hypoteser som man kan härleda från sökteorin. Att man inte vet något om storleken på denna typ av effekter har för övrigt speciellt framhållit just av Persson [1974, s 136].¹

"F n kan sökmodellerna användas för att härleda vilken *kvalitativ* verkan på sökandet som en viss förändring i faktorer av betydelse för sökandet kan väntas ha. Däremot kan man inte utan att skatta modellerna ekonometriskt få någon uppfattning om hur *stor* effekten på sökandet av en viss ändring kan väntas bli. Det finns således ett behov av fortsatt forskning för att mer exakta utsagor, om vilken betydelse olika faktorer har för beteendet på arbetsmarknaden, skall kunna göras."

Det är svårt att tolka Farm på annat sätt än att han inte vill att man skall analysera eller undersöka vilka effekter förändringar såsom en utökning av arbetslöshetsunderstödet kan ha. Ekonometriska undersökningar i andra länder, publicerade under de senaste åren,² stöder den

¹ Denna referens finns inte med i Farms artikel i Ekonomisk Debatt. Den finns emellertid med i originalversionen av hans kritik i Riksdagsrevisorernas granskningspromemoria och det får således förutsättas att han läst den.
² Det gäller för USA, Kanada och Storbritannien. Se t ex artiklar av Grubel—Maki—Sax [1975], Maki—Spindler [1975] och Marston [1975].

av Persson presenterade hypotesen och vissa svenska fackförbund införde arbetslöshetsförsäkring med motiveringen att medlemmarna skulle kunna vara arbetslösa längre och slippa vara tvingade att ta dåligt betalda arbeten av ekonomiska skäl.³ Hypotesen att förbättrade arbetslöshetsunderstöd påverkar arbetslösheten verkar alltså inte *a priori* att vara falsk. Vi kan inte finna att Farm presenterat någon rimlig motivering för att man inte skall göra analyser av den typ som Persson förordat. För en tolkning av arbetslöshetssiffrornas utveckling över tiden är det självklart av intresse att söka fastställa i vilken utsträckning de kan ha påverkats av förändringar i arbetslöshetsförsäkringssystemets utformning. Detta utsluter givetvis inte att man även analyserar andra saker.

Ante Farm överbetonar också den "nya" arbetsmarknadsteorins koncentration på informationsproblemen:

"Detta informationssystem är naturligtvis mycket väsentligt, men att se arbetslösheten som enbart ett informationsproblem utgör också en begränsning av analysen som är främmande för den traditionella arbetslöshetsdiskussionen." [Farm 1976]

Att man är medveten om att informationsproblemen bara är en del av förklaringen framgår t ex av:

"Det bör kanske också än en gång framhållas att individens sökande sker under en rad givna restriktioner. Förutsättningarna för sökandet under en viss tidsperiod beror av en mängd förhållanden under perioden, t ex konjunkturläge, rådande bestämmelser eller avtalsuppgörelser beträffande löner och anställningsförhållanden, möjligheterna att finansiera sökande osv. I vissa lägen kan förbättrad tillgång på information om rådande förhållanden ge relativt små förbättringar av de enskilda sökarnas situation. I stället kan det vara motiverat att söka ändra restriktionerna för sökandet, t ex genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder som påverkar egenskaperna hos de lediga platserna och de arbetssökande, eller genom stabiliseringspolitiska åtgärder, som påverkar tillgången på lediga platser." [Persson 1974, s 136; se också s 161—162]

Enligt Farm har vidare den nya arbetsmarknadsteorin "försökt förklara arbetslöshetens konjunkturvariationer med arbetslöshetstidens variationer och arbetslöshetens långsiktiga ökning med arbetslöshetstidens långsiktiga ökning". Detta

måste bygga på ett fullständigt missförstånd. Vad man sökt göra är enbart att lösa upp arbetslösheten i olika perioder i dess två komponenter, inflöde i arbetslöshet och arbetslöshetstid. Detta är ett första steg på väg, efter detta kan man gå vidare och söka finna orsakerna bakom utvecklingen av de olika komponenterna. Att man funnit att empiriska data preliminärt tyder på att det främst varit arbetslöshetstidskomponenten som förändrats under en viss tidsperiod i Sverige, innebär givetvis inte att man är ointresserad av att studera bestämningsfaktorerna bakom inflödena, t ex orsakerna till att de skiljer sig åt mellan olika grupper i arbetskraften. Även i övrigt är de nya arbetsmarknadsteoretikerna i färd med att göra just det Farm efterlyser, nämligen att "förklara hur dessa olika typer av balansbrister uppkommer". Farm tycks emellertid inte ha förstätt innebörden av den pågående teoriutvecklingen. Han säger att den nya teorin är mindre nyanserad än den traditionella, därför att man ser olika former av arbetslöshet som relativt likartade fenomen. Vad de nya arbetsmarknadsteoretikerna hävdar är enbart att de olika formerna av arbetslöshet på ett grundläggande teoretiskt plan kan förklaras med hjälp av informations- och transaktionskostnader i ekonomin. Detta gäller för såväl "jämvikts"- som "icke-jämvikts"-arbetslöshet. Men här skulle Farm faktiskt ha kunnat rikta en berättigad kritik mot vissa av de tidiga söketeorietikerna. Vissa aspekter hos sökmodellerna var klart otillfredsställande. Detta gäller främst aspekter som har med konjunkturarbetslöshet att göra, dvs med förekomsten av makro-øjämvikt. Men detta har påpekats och diskuterats av teoretikerna själva⁴. Inom detta område äger också för närvarande en intressant teoretisk utveckling rum. Denna berör dels problem kring konjunkturarbetslöshet, dels problem kring arbetsmarknadens institutionella uppbyggnad.

"För att bli relevant för diskussionen om arbetslösheten och dess orsaker måste emellertid den nya arbetsmarknadsteorin inte bara analysera arbetssökningens institutionella förutsättningar mer systematiskt utan också, och framför allt, utvidga analysen till de balansbrister på arbetsmarknaden som betingar arbetssökningen", avslutar Farm sin kritik. Hade han ägnat mer möda åt att sätta sig

³ Det gällde t ex järn- och metallarbetarnas kassa. Se Edebalk [1975], s 48 ff.

⁴ Se t ex Persson-Tanimura [1975] och Siven [1975].

in i utvecklingen på området, hade han, hoppas man, insett, att detta är precis vad arbetsmarknadsteoretikerna sysslar med. Kanske hade han då också fått en bättre förståelse för forskningsprocessens karaktär, att det rör sig om en utveckling där varje nytt steg är beroende av de föregående och där ingen slutgiltig lösning eller teori uppnås.

Pol mag *Inga Persson-Tanimura*
Göteborgs universitet och
fil dr *Eskil Wadensjö*
Lunds universitet

Referenser

- Edebalk, P. G., [1975], *Arbetslöshetsförsäkringsdebatten. En studie i svensk socialpolitik*, Lund
- Farm, A., [1975], "Arbetsmarknadspolitisk statistik", *Granskningspromemoria nr 8*, Riksdagens revisorers kansli, Stockholm
- [1976], "Arbetsmarknadsteoriens nya kläder", *Ekonomisk Debatt*, årg 4, nr 3
- Grubel, H.G.—Maki, D.—Sax, S., [1975], "Real and insurance induced unemployment in Canada", *Canadian Journal of Economics*, årg 8, nr 2
- Maki, D.—Spindler, Z. A., [1975], "The Effect of Unemployment Compensation on the Rate of Unemployment in Great Britain", *Oxford Economic Papers*, årg 27, nr 3
- Marston, S. T., [1975], "The Impact of Unemployment Insurance on Job Search", *Brookings Papers on Economic Activity*, nr 1
- Meidner, R., [1954], *Svensk arbetsmarknad vid full sysselsättning*, Stockholm
- Persson, I., [1973], "En arbetsmarknadsteori för 70-talet", *Ekonomisk Debatt*, årg 1, nr 7
- [1974], "Arbetsmarknadsinformation och arbetsförmedling", kap 5 i SOU 1974: 29, Att utvärdera arbetsmarknadspolitik, Stockholm
- Persson-Tanimura, I., [1975], "Arbetslöshet och arbetssökande på den svenska arbetsmarknaden — en arbetsrapport", Nationalekonomiska institutionen, Lund
- Reder, M. W., [1969], "The Theory of Frictional Unemployment", *Economica*, årg 36, nr 1
- Siven, C.-H., [1975], *A Study in the Theory of Inflation and Unemployment*, Stockholm
- Skogh, S., [1963], *Arbetets marknad*, Uppsala
- Wadensjö, E., [1973], "Arbetslöshetsbegrepp", *Ekonomisk Debatt*, årg 1, nr 8
- [1974], "De 'nya' arbetsmarknadsteorierna som teoretisk referensram för krav på statistik", Rapport från Nordiska Seminariet om arbetsmarknadsstatistik, Hyvinge, Finland 6—8 november 1974, Nordisk Statistisk Sekretariat Tekniska Rapporter nr 14